

Postępowanie przygotowawcze cz. I Środki przymusu

Wykład IV oraz V

dr Karolina Kremens, LL.M.
współpraca: mgr Artur Kowalczyk
Katedra Postępowania Karnego

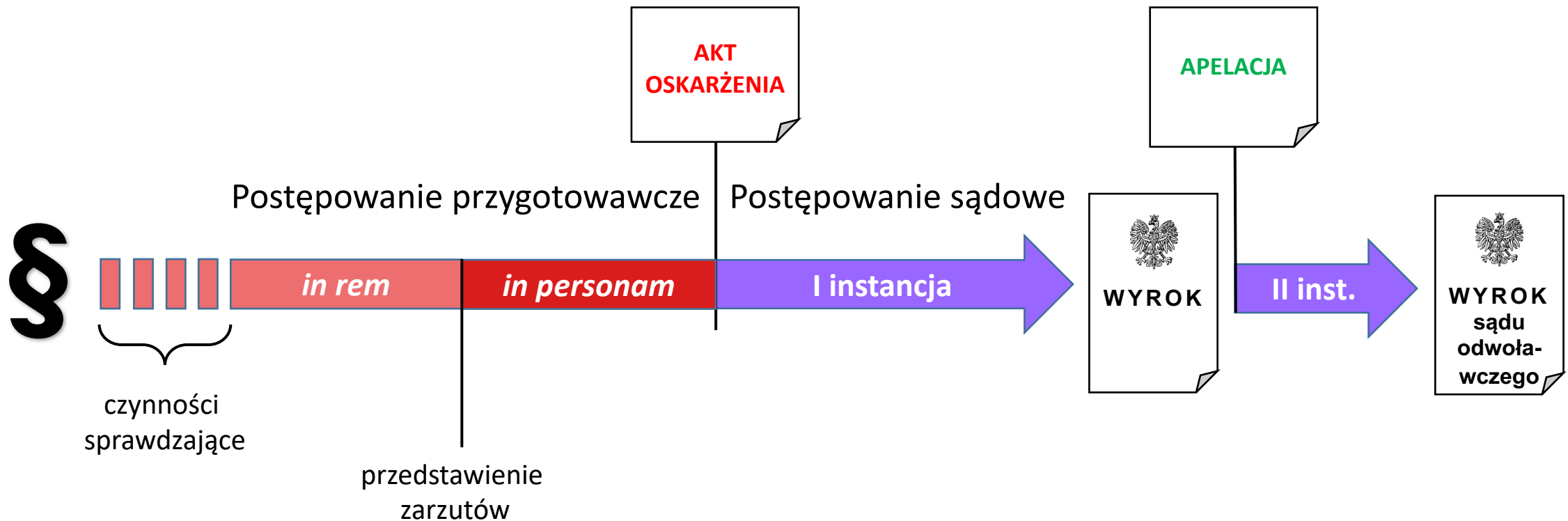

Uniwersytet
Wrocławski

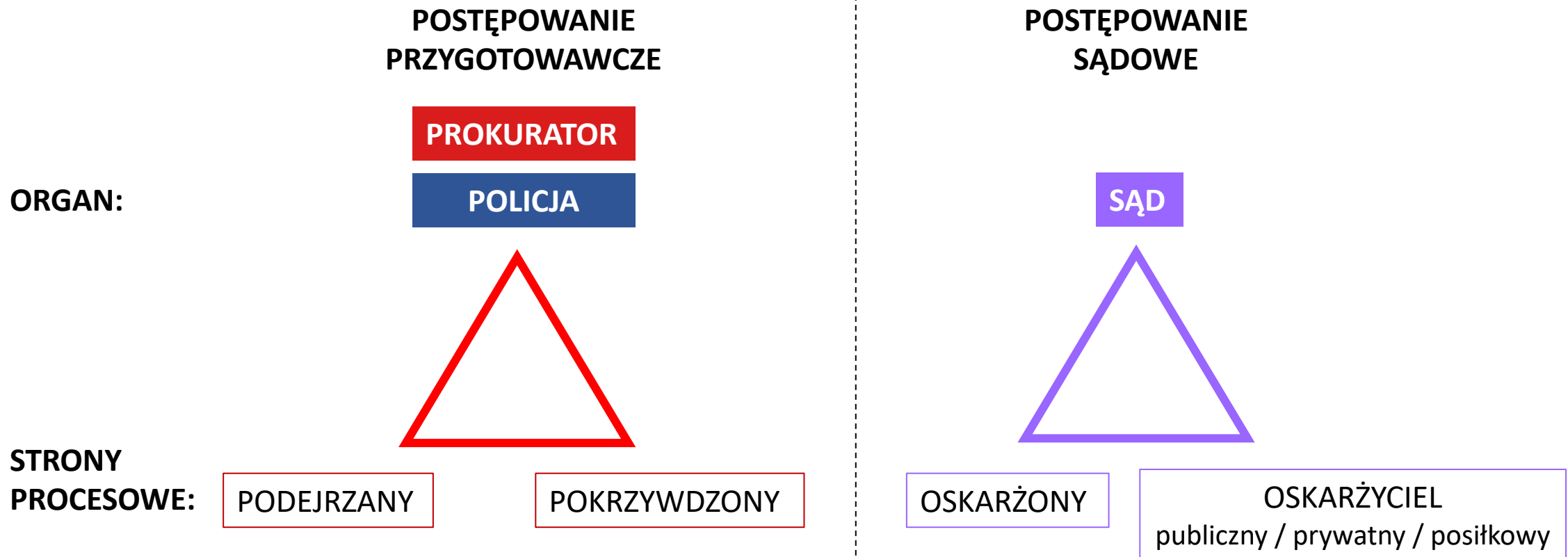

Przebieg postępowania karnego (schemat uproszczony)

Organy postępowania karnego

(schemat uproszczony)

POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE CZ. I

Przebieg post. przygotowawczego

WERSJA A

informacja o popełnieniu przestępstwa
weryfikacja informacji o popełnieniu przestępstwa

1)WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA

- czynności dowodowe

2)PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

- czynności dowodowe
- stosowanie środków zapobiegawczych (opcjonalnie)

3)SKIEROWANIE SKARGI DO SĄDU

Przebieg post. przygotowawczego

WERSJA B

informacja o popełnieniu przestępstwa
weryfikacja informacji o popełnieniu przestępstwa

1)WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA

- czynności dowodowe

2)PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

- czynności dowodowe
- stosowanie środków zapobiegawczych (opcjonalnie)

3)UMORZENIE POSTĘPOWANIA

Przebieg post. przygotowawczego

WERSJA C

informacja o popełnieniu przestępstwa
weryfikacja informacji o popełnieniu przestępstwa

1)WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA

- czynności dowodowe

2)UMORZENIE POSTĘPOWANIA

- np. ze względu na niemożność ujęcia sprawcy albo ustalenie że jednak popełniony czyn nie był przestępstwem albo objęcie sprawcy immunitetem (zob. art. 17 k.p.k.)

Przebieg post. przygotowawczego

WERSJA D

informacja o popełnieniu przestępstwa
weryfikacja informacji o popełnieniu przestępstwa

1)ODMOWA WSZCZĘCIA POSTĘPOWANIA

- np. w związku z ustaleniem, że nie zostało popełnione przestępstwo (art. 17 k.p.k.)

Postępowanie przygotowawcze cz. I

ZAWIADOMIENIE O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA I JEGO WERYFIKACJA

- źródła informacji o przestępstwie:
  - zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (pokrzywdzony, świadek) albo własne informacje organów ścigania (czynności operacyjne, prewencja)
- zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (art. 304 k.p.k.)
  - każdy ma PRAWO złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa – wyłącznie SPOŁECZNY OBOWIĄZEK (brak sankcji)
  - PRAWNY OBOWIĄZEK złożenia zawiadomienia (sankcja karna za jego niedopełnienie):
    - przestępstwa określone w art. 240 k.k. (szczególnie ciężkie)
    - instytucje państwowe i samorządowe, które w związku z prowadzoną działalnością dowiedziały się o czynie
  - organem zawiadamianym jest policja, prokuratura
  - forma: ustna, pisemna
- **niezwłocznie** po uzyskaniu informacji o możliwości popełnienia przestępstwa organy mają **obowiązek wszczęcia** postępowania przygotowawczego lub **odmowy wszczęcia** postępowania przygotowawczego (art. 305 § 1 k.p.k.)
- w polskim procesie karnym obowiązuje **ZASADA LEGALIZMU** – organ powołany do ścigania przestępstw (np. Policja) jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego a oskarżyciel publiczny do wniesienia i popierania oskarżenia w sprawach o czyny ścigane z urzędu (art. 10 k.p.k.)

Postępowanie przygotowawcze cz. I

ZAWIADOMIENIE O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA I JEGO WERYFIKACJA

- wszczęcie postępowania a przestępstwa wnioskowe
  - proszę wrócić do poprzednich zajęć i przypomnieć sobie tryby ścigania przestępstw (art. 12 k.p.k.)
  - w przypadku przestępstw wnioskowych dla wszczęcia postępowania konieczne jest uzyskanie wniosku o ściganie od pokrzywdzonego
- przesłanką wszczęcia postępowania przygotowawczego jest **uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa** (art. 303 k.p.k.)
- Ustawa przewiduje **wyjątki** od zasady niezwłocznego wszczęcia postępowania przygotowawczego, które są uzasadnione:
  - koniecznością weryfikacji lub uzupełnienia informacji o możliwości popełnienia przestępstwa (art. 307 k.p.k. – **czynności sprawdzające**)
    - nie wolno w ich trakcie wykonywać czynności wymagających spisania protokołu (art. 143 k.p.k.)
    - czas trwania: maksymalnie 30 dni
  - koniecznością natychmiastowego zabezpieczenia śladów przestępstwa (art. 308 k.p.k. – **czynności w niezbędnym zakresie**)
    - wolno w ich trakcie wykonywać właściwie wszystkie czynności
    - czas trwania: maksymalnie 5 dni

Postępowanie przygotowawcze cz. I

ŚLEDZTWO A DOCHODZENIE

- Jeżeli w oparciu o zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa lub własne informacje organów ścigania i prokuratury ustalone zostanie, iż zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa należy wsząć **śledztwo** (art. 303 k.p.k.)
- postępowanie karne może się jednak toczyć także w formie **dochodzenia**
- **śledztwo** – forma postępowania przygotowawczego o zwiększonym formalizmie, w sprawach o większym ciężarze gatunkowym oraz takich, gdy osoba podejrzana jest podmiotem szczególnego rodzaju; śledztwo co do zasady prowadzi prokurator z udziałem Policji (art. 309 k.p.k.)
- **dochodzenie** – forma postępowania przygotowawczego o zmniejszonym formalizmie, w sprawach o mniejszym ciężarze gatunkowym; dochodzenie co do zasady prowadzi Policja pod nadzorem prokuratora (art. 325b k.p.k.)
- przepisy dotyczące śledztwa stosuje się także odpowiednio do dochodzenia (art. 325a § 2 k.p.k.)
- zmniejszony formalizm dochodzenia:
  - szerszy zakres swobody działań Policji – zob. art. 325e k.p.k.
  - brak konieczności wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów – zob. art. 325g k.p.k.
  - ograniczenie czynności do ustalenia czy zachodzą wystarczające podstawy do wniesienia aktu oskarżenia lub innego zakończenia postępowania – zob. art. 325h k.p.k.

Postępowanie przygotowawcze cz. I

WSZCZĘCIE POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

- przesłanka: **uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa** (art. 303 k.p.k.)
- forma wszczęcia postępowania przygotowawczego – **POSTANOWIENIE** (zob. art. 94 k.p.k.)
- postanowienie o wszczęciu śledztwa wydać może wyłącznie prokurator a o wszczęciu dochodzenia – Policja (albo prokurator)
- od momentu wydania postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego do czasu wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów **postępowanie toczy się „w sprawie” (in rem)**
- kogo należy zawiadomić o wszczęciu postępowania przygotowawczego (art. 305 k.p.k.)
- postanowienie o wszczęciu postępowania ma charakter **niezaskarżalny** (por. art. 459 k.p.k.)
- odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego:
  - brak uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa (art. 303 k.p.k.) lub istnienie jednej z przesłanek z art. 17 k.p.k. – wrócimy do tego przy umorzeniu postępowania (!) lub jest to czyn prywatnoskargowy (art. 60 k.p.k. – por. wykład o trybach ścigania)
  - wydaje prokurator lub Policja (w śledztwie wymaga zatwierdzenia przez prokuratora!) – art. 305 k.p.k.
  - komu należy doręczyć postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania (art. 306 k.p.k.)
  - postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania ma charakter **zaskarżalny** (por. art. 459 k.p.k.)
  - do problematyki zaskarżalności i postępowania odwoławczego wrócimy na ostatnim wykładzie (zob. art. 460 i 465 k.p.k.)

Postępowanie przygotowawcze cz. I

ORGANY BIORĄCE UDZIAŁ W POSTĘPOWANIU PRZYGOTOWAWCZYM

- organy prowadzące postępowanie przygotowawcze:
  - prokurator
  - Policja oraz inne organy postępowania przygotowawczego (art. 312 k.p.k.) – np. Straż Graniczna, ABW, CBA, Straż Łowiecka itd.
- **śledztwo** prokurator prowadzi osobiście lecz może powierzyć prowadzenie śledztwa Policji lub innym organom postępowania przygotowawczego (art. 311 k.p.k.)
- **dochodzenie** prowadzi Policja lub inne organy postępowania przygotowawczego, chyba że prowadzi je prokurator (art. 325a k.p.k.)
- niektóre czynności w postępowaniu może wykonać tylko prokurator (art. 311 § 3 k.p.k.), może także zastrzec do osobistego wykonania niektóre czynności (art. 311 § 5 k.p.k.) – pod tym względem różnice pomiędzy śledztwem a dochodzeniem są w szczególności dostrzegalne
- prokurator sprawuje **nadzór nad postępowaniem przygotowawczym** w zakresie w jakim sam go nie prowadzi (art. 326 § 1 k.p.k.) i jest zobowiązany czuwać nad prawidłowym i sprawnym przebiegiem całego postępowania (art. 326 § 2 k.p.k.)
- **określone czynności w postępowaniu przygotowawczym podejmuje sąd (art. 298 § 2 k.p.k.)**
  - ingerencja w prawa jednostki (m.in. wszystkie czynności długotrwanie ingerujące w wolność jednostki) oraz kontrola instancyjna (rozpatrywanie zażaleń na postanowienia wydawane w postępowaniu, udział w przeprowadzaniu dowodów szczególnego rodzaju (np. zeznania małoletniego świadka)

Postępowanie przygotowawcze cz. I

CELE I ZASADY POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

Art. 297 § 1 k.p.k. Celem postępowania przygotowawczego jest:

- 1) ustalenie czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo
- 2) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy
- 3) zebranie danych stosownie do art. 213 i 214 k.p.k.
- 4) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody
- 5) zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu

Trzy zasady postępowania przygotowawczego

- 1) zasada legalizmu (por. zasada oportunistu) – art. 10 k.p.k.
- 2) zasada działania z urzędu – art. 9 k.p.k.
- 3) zasada tajności (z ograniczeniami)

Postępowanie przygotowawcze cz. I

PRZEDSTAWIENIE ZARZUTÓW

- warunkuje uzyskanie statusu podejrzanego i w konsekwencji objęcie szczególnymi uprawnieniami (formalna definicja podejrzanego); podejrzanemu uzyskuje informacje co do zakresu, w jakim prowadzone jest postępowanie wobec niego, co umożliwia mu przygotowanie się do postępowania i czynny w nim udział; jest konieczne dla możliwości zastosowania środków zapobiegawczych (tymczasowe aresztowanie); oznacza wejście w fazę postępowania *ad personam* (przeciwko osobie)
- przesłanka: **dostateczne uzasadnienie podejrzenia popełnienia przestępstwa przez określoną osobę** (art. 313 § 1 k.p.k.)
- w śledztwie zarzuty przedstawia wyłącznie prokurator a w dochodzeniu Policja lub inny organ (bez konieczności zatwierdzenia przez prokuratora)
- **trzy czynności konstytuujące przedstawienie zarzutów:**
  - 1) sporządzenie postanowienia o przedstawieniu zarzutów
  - 2) niezwłoczne ogłoszenie postanowienia podejrzanemu
  - 3) przesłuchanie podejrzanego
- forma: wskazanie podejrzanego (imię i nazwisko) oraz dokładne określenie czynu i jego kwalifikacji prawnej, wskazanie (art. 313 k.p.k.)
- zmiana lub uzupełnienie zarzutów (art. 314 k.p.k.)

ŚRODKI PRZYMUSU

ZATRZYMANIE I TYMCZASOWE ARESZTOWANIE

Środki przymusu - wprowadzenie

INFORMACJE PODSTAWOWE

- cel: **zapewnienie prawidłowości wykonania czynności procesowych przez organy procesowe**
- zastosowanie środków jest konieczne, gdy stanowią warunek niezakłóconego przebiegu procesu i realizacji jego celów
- obowiązek udziału w czynnościach uczestnika procesu – równoczesna możliwość przymuszenia przez organ procesowy do stawiennictwa
- posługiwanie się przez organ przymusem – wspólna cecha wszystkich środków
- każdy środek przymusu to poważna **ingerencja w prawa i wolności jednostki**
- **dyrektywy stosowania wszystkich środków przymusu:**
  - 1) uregulowanie środków przymusu w przepisach prawa – rodzaj, czas trwania, organ stosujący itp.
  - 2) umiarkowanie w stosowaniu środków przymusu – tylko wówczas gdy jest to niezbędne
  - 3) minimalizacja w stosowaniu środków przymusu – najmniejsza dolegliwość danego środka przy jego równoczesnej efektywności

Środki przymusu - wprowadzenie

RODZAJE ŚRODKÓW PRZYMUSU zgodnie z systematyką k.p.k.

- 1) zatrzymanie (osoby)
- 2) środki zapobiegawcze
  - a) tymczasowe aresztowanie
  - b) poręczenie majątkowe i niemajątkowe
  - c) dozór policji
  - d) nakazy i zakazy zachowania
  - e) zakaz opuszczania kraju
  - f) nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego
- 3) poszukiwanie oskarżonego i list gończy
- 4) list żelazny
- 5) kary porządkowe
- 6) zabezpieczenie majątkowe

ustawa przewiduje także inne środki przymusu: np. przeszukanie, zatrzymanie rzeczy, kontrola rozmów

Środki przymusu - wprowadzenie

ŚRODKI ZAPOBIEGAWCZE

- **Środki zapobiegawcze** to środki przymusu stosowane wobec oskarżonego (podejrzanego) dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa
- Zgodnie z art. 249 § 1 k.p.k. środki zapobiegawcze mogą być stosowane wyłącznie dla realizacji dwóch celów:
  - 1) zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego – cel zasadniczy
  - 2) zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego (podejrzanego) nowego ciężkiego przestępstwa – cel akcesoryjny
- **rodzaje środków zapobiegawczych:**
  - 1) **tymczasowe aresztowanie**
  - 2) poręczenie majątkowe i niemajątkowe
  - 3) dozór policji
  - 4) nakazy i zakazy zachowania
  - 5) zakaz opuszczania kraju
  - 6) nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego

Zatrzymanie

ZAGADNIENIA OGÓLNE

- **zatrzymanie to krótkotrwałe pozbawienie wolności osoby podejrzanej lub podejrzanego przez uprawniony organ postępowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub przeprowadzenia postępowania przyspieszonego**
- **czas trwania:** 48h + ewentualnie 24h po złożeniu wniosku o TA (razem 72h)
- **rodzaje zatrzymań:**
  - zatrzymanie policyjne dla potrzeb procesu karnego (art. 244 k.p.k.)
  - zatrzymanie na podstawie postanowienia prokuratora (art. 247 k.p.k.)
  - zatrzymanie prewencyjne na podstawie ustawy o Policji – wówczas, gdy osoba stwarza w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego a także dla mienia
  - legitymowanie na podstawie ustawy o Policji
  - ujęcie obywatelskie (art. 243 k.p.k.)

Zatrzymanie

PRZESŁANKI ZATRZYMANIA POLICYJNEGO

- Policja **ma prawo zatrzymać** osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa, bądź nie można ustalić tożsamości albo istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko tej osobie postępowania w trybie przyspieszonym (art. 244 § 1 k.p.k.)
- Policja **ma prawo zatrzymać** osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi (art. 244 § 1a k.p.k.)
- Policja **zatrzymuje** osobę podejrzaną, jeśli przestępstwo o którym mowa w § 1a, zostało popełnione przy użyciu broni palnej, noża, lub innego niebezpiecznego przedmiotu, a zachodzi obawa, że ponownie popełni ona przestępstwo z użyciem przemocy wobec osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi (art. 244 § 1b k.p.k.)

PRZESŁANKI ZATRZYMANIA PROKURATORSKIEGO

- Prokurator **może zarządzić zatrzymanie** i przymusowe doprowadzenie osoby podejrzanej albo podejrzanego, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że:
  - nie stawiają się na wezwanie w celu przeprowadzenia z ich udziałem czynności, o których mowa w art. 313 § 1 lub art. 314 albo badań lub czynności, o których mowa w art. 74 § 2 lub 3
  - mogą w inny bezprawny sposób utrudniać postępowanie
  - gdy zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego

Zatrzymanie

OBOWIĄZKI ORGANU UPRAWNIONEGO DO ZATRZYMANIA

- natychmiastowe pouczenie zatrzymanego o przyczynie zatrzymania i przysługujących mu uprawnieniach, w tym prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego oraz wysłuchania go (art. 244 § 2 k.p.k.)
- sporządzenie protokołu zatrzymania – szczególne elementy (art. 244 § 3 k.p.k.) - zob. art. 148 k.p.k.
- wręczenie odpisu protokołu zatrzymanemu (art. 244 § 3 k.p.k. in fine)
- zawiadomienie prokuratora (art. 244 § 4 k.p.k.)
- niezwłoczne przystąpienie do zbierania niezbędnych danych (art. 244 § 4 k.p.k.)
- wystąpienie do prokuratora z wnioskiem o skierowanie do sądu wniosku o tymczasowe aresztowanie jeżeli istnieją przesłanki z art. 258 §1-3 k.p.k. (art. 244 § 4 k.p.k.)
- **obowiązek zwolnienia zatrzymanego:**
  - zwolnienie natychmiastowe – gdy ustaje przyczyna zatrzymania
  - zwolnienie na polecenie sądu lub prokuratora
  - zwolnienie po upływie 48 godzin od chwili zatrzymania jeżeli nie zostanie przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania
  - zwolnienie po upływie 24 godzin od przekazania zatrzymanego do dyspozycji sądu, jeżeli nie doręczono mu postanowienia o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania
- **art. 248 § 3 k.p.k. – ponowne zatrzymanie jest niedopuszczalne na podstawie tych samych faktów i dowodów**

Zatrzymanie

PRAWA ZATRZYMANEGO (ART. 244-246 k.p.k.)

- do natychmiastowego pouczenia o przyczynie zatrzymania i przysługujących jej uprawnieniach
- do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego
- do skorzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza oraz do kontaktu z konsulem
- do złożenia oświadczenia i odmowy złożenia oświadczenia
- do otrzymania odpisu protokołu zatrzymania
- do dostępu do pierwszej pomocy medycznej
- do zażalenia do sądu zatrzymania i obecności na posiedzeniu
  - zasadność – ocena okoliczności faktycznych i zasady proporcjonalności
  - legalności – zgodności z prawem
  - prawidłowości zatrzymania – sposobu wykonania zatrzymania
- do informacji o czasie trwania zatrzymania i podstawach do zwolnienia
- do bycia wysłuchanym
- do żądania niezwłocznego zawiadomienia o zatrzymaniu osoby najbliższej lub innej osoby wskazanej, a także pracodawcę, szkołę, uczelnię itp.

Zatrzymanie

Sprawa Sebastiana K.

- w dniu 10 lutego 2017 roku o godz. 18:30 rządowa kolumna złożona z trzech aut jechała ulicami Oświęcimia
- w toku manewru wyprzedzania czerwonego Seicento, którym kierował 22-letni Sebastian K. przez kolumnę pojazdów rządowych, kierowca Seicento po przepuszczeniu pierwszego z nich skręcił w lewo i zderzył się z autem, w którym jechała ówczesna premier Beata Szydło
- w wyniku zderzenia z Seicento, rządowe Audi, którym jechała Beata Szydło, uderzyło w drzewo; rany odnieśli kierowca i funkcjonariusz BOR oraz ówczesna szefowa rządu
- Sebastian K. został zatrzymany na miejscu zdarzenia
- przedstawiono mu zarzut nieumyślnego spowodowania wypadku

Czy Policja miała prawo zatrzymać Sebastiana K.?

Tymczasowe aresztowanie

PRZESŁANKI STOSOWANIA ŚRODKÓW ZAPOBIEGAWCZYCH

- **przesłanka ogólna** – zebrane w sprawie dowody wskazujące na **duże prawdopodobieństwo** popełnienia przez oskarżonego (podejrzanego) zarzucanego mu przestępstwa (art. 249 k.p.k.)
  - w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania
  - **wyjątkowo** w celu zapobiegnięcia przez oskarżonego nowego ciężkiego przestępstwa
- **przesłanka szczególna** ma **charakter wielopostaciowy** – obawa bezprawnego utrudniania przez oskarżonego (podejrzanego) postępowania karnego (art. 258 § 1 i 3 k.p.k.)
  - 1) zachodzi **uzasadniona** obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on stałego miejsca pobytu
  - 2) zachodzi **uzasadniona** obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne
  - 3) **wyjątkowo** - gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu albo zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, a zwłaszcza, gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził
- **przesłanki negatywne** (art. 259 k.p.k.)

Tymczasowe aresztowanie

PRZESŁANKI STOSOWANIA ŚRODKÓW ZAPOBIEGAWCZYCH

- surowość kary jako (nie) przesłanka stosowania środków zapobiegawczych
- **Art. 258 § 2 k.p.k.** – Jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania **może być** uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą.
- **DO ZAPAMIĘTANIA: surowość kary nie jest samoistną przesłanką tymczasowego aresztowania**
- ETPC: przy ocenie podstaw zastosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania należy brać pod uwagę dolegliwość przewidywanego wymiaru kary, ale przesłanka ta nie może stanowić istotnej i wystarczającej podstawy do aresztowania
- Automatyczne stosowanie tymczasowego aresztowania w każdej sprawie, gdy oskarżonemu (podejznanemu) zostanie przedstawiony zarzut albo zostanie on skazany na karę, o których mowa w art. 258 § 2 k.p.k. jest niedopuszczalne, gdyż jest niezgodne z ustawowym celem stosowania środków zapobiegawczych (art. 249 § 1 k.p.k.) oraz z zasadą proporcjonalności ograniczenia wolności jednostki (art. 41 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP), a przede wszystkim urąga przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, której ochrona jest obowiązkiem władz publicznych, a zatem także sądu (art. 30 Konstytucji RP).

Tymczasowe aresztowanie

PRZESŁANKI STOSOWANIA ŚRODKÓW ZAPOBIEGAWCZYCH

- **ogólne ograniczenia stosowania środka:**
  - art. 253 § 1 k.p.k. – ustanie przyczyn stosowania lub powstanie przyczyn uzasadniających jego uchylenie lub zmianę
  - art. 257 § 1 k.p.k. – wystarcza inny środek niż TA
- **przesłanki negatywne (art. 259 k.p.k.):**
  - poważne niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia oskarżonego – zob. art. 260 k.p.k.
  - wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny
  - zagrożenie łagodną karą lub przewidywany jest łagodny wymiar kary
  - przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat
- ograniczenia jednak niekiedy nie mają znaczenia (art. 259 § 4 k.p.k.)
  - gdy oskarżony ukrywa się
  - gdy oskarżony uporczywie nie stawia się na wezwania
  - gdy oskarżony w inny bezprawny sposób utrudnia postępowanie
  - gdy zachodzi wysokie prawdopodobieństwo orzeczenia środka zabezpieczającego polegającego na umieszczeniu sprawcy w zakładzie zamkniętym (ale nie wobec k.p.w. nieprzekraczających 2 lat)

Tymczasowe aresztowanie

DYREKTYWY STOSOWANIA ŚRODKÓW ZAPOBIEGAWCZYCH

- dyrektywy stosowania środków zapobiegawczych to szczególnie ważne normy gwarancyjne nakazujące uwzględnienie określonych okoliczności przy stosowaniu tych środków
- wyróżnia się następujące dyrektywy:
  - **adaptacji** – środek należy niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeżeli ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie albo zmianę (253 § 1 k.p.k.)
  - **minimalizacji tymczasowego aresztowania** – tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy (257 § 1 k.p.k.)
  - **proporcjonalności** – decydując o zastosowaniu określonego środka zapobiegawczego, uwzględnia się rodzaj i charakter obaw wskazanych w art., 258 § 1-3 k.p.k., przyjętych za podstawę stosowania danego środka oraz nasilenie ich zagrożenia dla prawidłowego przebiegu postępowania w określonym jego stadium (258 § 4 k.p.k.) – zob. art. 258a k.p.k. (wprowadzony w marcu 2020)
- Środek zapobiegawczy musi być adekwatny (proporcjonalny) do stopnia ryzyka nieprawidłowego przebiegu postępowania. Środek ten będzie zaś adekwatny (proporcjonalny) do stopnia występujących zagrożeń, jeżeli będzie celowy, jeżeli będzie konieczny, jeżeli będzie proporcjonalny w ścisłym tego słowa znaczeniu.

Tymczasowe aresztowanie

KONTROLA STOSOWANIA ŚRODKÓW ZAPOBIEGAWCZYCH

1) z urzędu (art. 253 § 1 k.p.k.)

- środek zapobiegawczy należy niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeżeli ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany (np. ustalono miejsce pobytu i nie ma podstaw do podejrzenia, że będzie chciał uciec albo od początku stosowany bezpodstawnie) lub powstaną przyczyny uzasadniające jego zmianę lub uchylenie (nowe dowody, że oskarżony nie jest sprawcą czynu)

2) w trybie zażalenia (art. 252 k.p.k.)

- na postanowienie sądu (TA)
- na postanowienie prokuratora

3) wniosek o zmianę lub uchylenie środka zapobiegawczego (art. 254 k.p.k.)

- rozstrzyga prokurator lub sąd (w zależności od organu, który stosuje środek)
- 3 dni na rozpoznanie sprawy

Tymczasowe aresztowanie

TYMCZASOWE ARESZTOWANIE – organ orzekający

- izolacyjny środek zapobiegawczy;
- stosowanie tymczasowego aresztowania a domniemanie niewinności
- tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy (art. 257 § 1 k.p.k.)
- zakaz kumulacji, dopuszczalne warunkowe TA (257 § 2)
- zasada fakultatywności - TA nie jest obligatoryjne a można je zastosować tylko, gdy zachodzą przesłanki ogólne i jedna szczególna
- wyłączna kompetencja sądu (art. 250 § 1 k.p.k.) – na wniosek prokuratora (art. 250 § 2 k.p.k.)
- forma: postanowienie (art. 250 § 1 i 251 k.p.k.)
- właściwość sądu (art. 250 § 2 k.p.k.)
  - sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie (a w przypadkach niecierpiących zwłoki także inny sąd rejonowy) na max 3 miesiące (art. 263 § 1 k.p.k.)
  - przedłużyć później sąd właściwy do rozpoznania sprawy (art. 263 §2 k.p.k.)
- WAŻNE: Podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić jedynie ustalenia poczynione **na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego** (zob. art. 156 § 5a k.p.k. oraz art. 249a k.p.k.)

Tymczasowe aresztowanie

TYMCZASOWE ARESZTOWANIE – czas trwania i obowiązki sądu

- **obowiązki sądu związane z orzeczeniem tymczasowego aresztowania**
  - obowiązek zawiadomienia (art. 261-262 k.p.k.)
  - obowiązek podjęcia czynności niezbędnych do ochrony mienia oskarżonego
  - obowiązek poinformowania o tych działaniach oskarżonego
- **czas trwania:**
  - wprowadzenia ograniczeń czasowych dla trwania tymczasowego aresztowania w celu przeciwdziałanie długotrwałym tymczasowym aresztowaniom - nieefektywne
  - sąd stosując tymczasowe aresztowanie w postępowaniu przygotowawczym oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż **3 miesiące** (art. 263 § 1 k.p.k.)
  - przedłużenie tymczasowego aresztowania (art. 263 § 2-4 k.p.k.)
    - 12 miesięcy
    - 2 lata
    - na dalszy okres

POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE CZ. I

- art. 10 i 12 k.p.k.
- art. 94 k.p.k.
- art. 297-298, 303-304, 305, 307-309, 311-314, 325a-325b, 325e-325h, 326 k.p.k.

podręcznik:

- Rozdział I – Zagadnienia ogólne
  - 6.1-6.2
- Rozdział IX – Postępowanie przygotowawcze
  - 1-2, 3.1-3.2, 3.4, 3.8

ŚRODKI PRZYMUSU

- art. 244-248 k.p.k.
- art. 249-265 k.p.k.

podręcznik:

- Rozdział VIII – Środki przymusu
  - 1, 3, 4.1-4.7

Uniwersytet
Wrocławski